

מחמוד עבאס והטעויות

פרופ' אלי פודה*

המאמר [התפרסם לראשונה בהארץ](#), ב-22 במאי 2017

כותרת עיתון הארץ ב-9 במאי בישרה ש"[עבאס הציג לטראמפ מפות מהשיחות בימי אולמרט כנקודת מוצא](#)". בגוף הידיעה הובאו דברי פקיד פלסטיני בכיר, לפיהם הצוות הפלסטיני לשיחות אמר לנשיא שהפערים בין הצדדים באותם ימים לא היו גדולים, והעמדה בנושא הגבולות היתה "נקודת התחלה טובה לכל משא ומתן". אם אכן זו העמדה שהציג עבאס לטראמפ, הרי שהיא זורה אור חדש על שיחותיו עם אולמרט ב-2008, המבהיר שהצד הפלסטיני טעה טעות קשה כשלא קיבל את הצעותיו של ראש הממשלה.

בעקבות ועידת אנאפוליס, שהתכנסה בנוכחות כמעט 50 מדינות בנובמבר 2007, החלו שיחות ישירות בין ישראל והפלסטינים. לא פחות מ-12 ועדות דנו במסגרת זו בסוגיות ליבה של הסכסוך, אולם המסלול העיקרי היה משא ומתן בין אולמרט ועבאס, ובמסלול משני – משא ומתן בין ציפי לבני ואבו עלא. ההתקדמות הגדולה היתה בנושא הגבולות: אולמרט הציע שישראל תספח 6.5 אחוזים משטחי הגדה, הכוללים את גוש עציון, מעלה אדומים, גבעת זאב ואריאל, וכן את השכונות היהודיות במזרח ירושלים (כולל הר חומה), וזאת בתמורה להעברת שטח ישראלי בשיעור של 5.8 אחוזים משטח זה לידי הפלסטינים, כאשר היתרה (0.7 אחוזים) תינתן כשטח למעבר בטוח בין הגדה לעזה, שיהיה בריבונות ישראלית אך תחת שליטה פלסטינית.

הפלסטינים תבעו שליטה מלאה על השטח שבגבולות 1967, אך הביעו נכונות להחלפת שטחים בשיעור שלא יעלה על 1.9 אחוזים. הם התנגדו להכללת היישובים שהוזכרו למעלה בהסדר זה, למעט גוש עציון. אולמרט הציג גם עמדה פשרנית בנושא ירושלים: בעוד הכותל המערבי והרובע היהודי יהיו בריבונות ישראלית, האגן הקדוש, כולל אל-חרם אל-שריף, יהיו בשליטת גורם בינלאומי. בנושא הפליטים אולמרט ולבני הציגו עמדה קשוחה, ובסוגיה זו לא חלה התקדמות רבה.

לא רק תוכן השיחות מעורר עניין, אלא גם דרך סיומן. ההצעות מרחיקות הלכת של אולמרט הגיעו כבר בשלב שנאלץ להתפטר מתפקידו, בספטמבר 2008, ואילו נשיא ארה"ב, ג'ורג' בוש, עמד לסיים את תפקידו בינואר 2009. עבאס מעולם לא השיב להצעתו האחרונה של אולמרט, אשר כללה גם הצגת מפות. לפי סעיב עריקאת, ראש הצוות המדיני הפלסטיני, בניסיון אחרון להציל את השיחות, בוש הציע לפלסטינים ולישראל להפקיד את הסכמתם למפות ולסיכומים שהושגו, כדי שישמשו בסיס ונקודת התחלה למשא ומתן עתידי. עבאס היה אמור להיפגש עם בוש בראשית ינואר 2009, אך מבצע "עופרת יצוקה" בעזה הביא לביטול הפגישה.

היסוסיו של עבאס נבעו משילוב של כמה סיבות: ראשית, חשש כי ממשלת ישראל בימיה האחרונים לא תרצה או לא תוכל לאשר את הסיכום; שנית, תקווה להישגים טובים מאלה שהושגו עם אולמרט, במיוחד לאור איתותים שהגיעו מכיוונה של לבני שכדאי לעבאס להמתין לאחר הבחירות; שלישית, היריבות בין הפתח לחמאס, שהקשתה על עבאס לאמץ עמדה פשרנית מדי, ולבסוף – אי-יכולתו לקבל החלטה כה דרמטית.

כך או כך, ברור שעבאס החמיץ הזדמנות לקבע את ההבנות שהושגו עם ממשלת אולמרט. אין ספק כי ממשל אובמה וקלינטון לא היה מתקשה לאמץ את ההבנות הללו, ואלה היו הופכות להיות מדיניות אמריקאית רשמית שכל ממשל עתידי היה מתקשה לסגת מהן. עם זאת, יש להניח שממשלת נתניהו לא היתה מוכנה לראות בעמדת אולמרט קו סיום (לא כל שכן קו פתיחה) של משא ומתן עם הפלסטינים. אולם במצב הזה, הלחץ

* פרופ' אלי פודה הוא חבר ועד מנהל במכון מיתווים ומרצה בחוג ללימודי האסלאם והמזרח התיכון באוניברסיטה העברית. לאחרונה פורסם ספרו: [Chances for Peace: Missed Opportunities in the Arab-Israeli Conflict](#).

הדיפלומטי הבינלאומי היה עובר מהפלסטינים לישראל. וכך, כמעט עשר שנים לאחר שיחות אולמרט-עבאס, חוזר האחרון שוב אל הגבולות שהוצעו אז, אולם בנסיבות אחרות ועם נשיא אמריקאי אחר.

ההחמצה של עבאס אינה עומדת לבדה. היא מציינת דפוס בהתנהגות הפלסטינית. הטעות הגדולה ביותר היתה סירובו של חאג' אמין אל-חוסייני לקבל את תוכנית החלוקה של 1947 (בשיחות אישיות עם ישראלים הודו נושאים ונותנים פלסטינים לא אחת, כי מדובר בהחמצה היסטורית גדולה), אולם יאסר ערפאת החמיץ הזדמנות כשדחה את מתווה קלינטון בדצמבר 2000, בעוד שממשלת אהוד ברק הסכימה לו עם הסתייגויות.

ביקורו של טראמפ בישראל ובאזור יוצר ציפיות חדשות להתקדמות בתהליך המדיני. אל מול נשיא אמריקאי חדש ונחוש ניצבים שני שועלי קרבות שאין ביניהם אמון או אינטימיות והם מאתגרים על ידי כוחות פנימיים קיצוניים. ניתוח קר ומפוכח מלמד, כי הסיכויים להתקדמות אינם גדולים, אך כפי שאמר צ'רצ'יל: "הפסימיסט רואה קושי בכל הזדמנות; האופטימיסט רואה הזדמנות בכל קושי". צריך להישאר אופטימי.